

بسم الله الرحمن الرحيم

بحث ما در آثار نماز است. یکی از آثار مهم نماز ریزش گناهان توسط نماز است که در ذیل آیه ۱۱۴ سوره هود می‌خواهیم به آن اشاره بکنیم. قبل از اینکه وارد آیه بشویم روایت زیبایی هست از امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) که آن روایت را اشاره بکنیم و بعدش به آیه مورد بحث برسیم. در ذیل این آیه شریفه روایتی را مجمع البیان به صورت مفصل بیان کرده است که امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) از اصحاب خودشان سؤال می‌کنند و می‌فرماید به نظر شما امید بخش ترین آیه قرآن کدام آیه است؟

یکی از بحث‌های خیلی زیبا و شیرین نمازی است و یکی از آثار خیلی امیدوار کننده‌ای برای انسان که نماز دارد. اصحاب امیرالمؤمنین چهار نفر جواب می‌دهند. نفر اول می‌گوید به نظر من امید بخش ترین آیه قرآن آیه ۴۸ سوره نساء است که خداوند تبارک و تعالی می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ»، خداوند تبارک و تعالی شرک را نمی‌بخشد ولی غیر از شرک را برای کسانی که تحت «مَنْ يَشَاءُ» قرار بگیرند ممکن است ببخشد؛

آیه خیلی زیبایی است ولی امیرالمؤمنین می‌فرمایند: «حَسَنَتْ وَ لَيْسَتْ إِيَّاهَا» آیه خوبی خواندی، این آیه قشنگی است ولی آن آیه‌ای که مدنظر من است این آیه شریفه نیست.

نفر دوم جواب داد و گفت به نظر من امید بخش ترین آیه قرآن آیه ۱۱۰ سوره نساء است که خداوند به صورت یک حکم کلی می‌فرماید: «وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ» هر کسی که به خودش ظلم بکند، هر کسی که عمل بدی انجام بدهد و یا به خودش ظلم بکند «ثُمَّ يَسْتَعْفِفِ» بعدش بیاید استغفار بکند و بگوید:

من آدمم گدای این در گردهم

محتاج عطا و لطف داور گردم

اگر این کار را کرد «يَجِدِ اللّٰهَ غَفُورًا رَّحِيمًا»، خداوند را می‌یابد بسیار بخشنده بسیار مهربان، «غافراً راحماً» نیست، بلکه «غفوراً رحیماً» است. این هم آیه زیبایی است ولی امیرالمؤمنین فرمودند: «حَسَنَةٌ وَ لَيْسَتْ إِيَّاهَا» تو هم آیه قشنگی خواندی ولی آیه مدنظر من این آیه هم نیست.

نفر سوم جواب داد و گفت به نظر من امید بخش ترین آیه قرآن آیه ۵۳ سوره زمر است، تنها آیه‌ای که خداوند تبارک و تعالی با گنهکاران صحبت می‌کند و با یک خطاب محبت آمیزی هم با آنها صحبت می‌کند و می‌فرماید: «قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللّٰهِ» بگو ای بنده‌های من! که از من فاصله گرفتند و رفتند و دور شدند و ظلم کردند بر خودشان، چی می‌گویی خدایا؟ «لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللّٰهِ»، از رحمت خدا ناامید نشوید! بیایید بگوئید:

پس از عمری گنهکاری که دیدم لطف جانان را

جهان را با خبر از آیه «لَا تَقْنَطُوا» کردم

خدایا چرا ناامید نشوم؟ آخر من خیلی گناه کردم! خدا دو تا دلیل می‌آورد که حق ناامید شدن نداری! یک: «إِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا»، از گناهان خودت نگران هستی؟ خداوند قطعاً قطعاً همه همه گناهان را می‌بخشد. خدایا تو مرا می‌پذیری؟ آخر آدم‌های دنیا وقتی یک بار دو بار سه بار من بروم پیش او معذرت خواهی بکنم بالأخره عصبانی می‌شود، خدایا اینقدر من پیش تو آمدم این همه الهی العفو گفتم، در شبهای جمعه، شبهای قدر، شبهای عاشورا! باز هم مرا می‌بخشی؟ می‌فرماید: «إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ»، این «إِنَّ» دلیل دوم «لَا تَقْنَطُوا» هست. هُوَ ضمیر فصل هم یعنی توی عالم فقط یکی است که این ویژگی‌ها را دارد. خداوند غفور و رحیم فقط

خود خداوند تبارک و تعالی است و تو حقاً ناامید شدن نداری. هم خیالت از خودت راحت باشد اگر گناهانت زیاد باشد و توبه کنی خداوند می بخشد و کسی هم که می خواهد بپذیرد غفور و رحیم است، بیایید همه با هم بگوئیم:

بارالها جز درت دارالشفاء دارم یا ندارم

من به غیر از تو به دیگر إلتجاء دارم یا ندارم

حجّت من آیه «لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ» هست و بس

ورنه جز دوزخ به اعمالم جزا دارم یا ندارم

خیلی این آیه شریفه، آیه زیبا و قشنگی است. امیرالمؤمنین فرمودند: «حَسَنَةٌ وَكَيْسَتْ إِيَّاهَا»، تو هم آیه قشنگی خواندی ولی آیه ای که مدنظر من است این آیه هم نیست!

آخرین نفر به عنوان چهارمین نفر گفت به نظر من امید بخش ترین آیه قرآن آیه ۱۳۵ سوره آل عمران است که داستان معروفی دارد برای بهلول نباش و پذیرفتن توبه بهلول نباش است که گناهی کرده که پیامبر او را طردش کردند و بعد از اینکه پیامبر او را طردش کردند رفته و چهل شبانه روز توی بیابانهای مدینه شبها را عبادت می کند و روزها را روزه می گیرد و بعد از چهل روز دست به دعا برداشته که خدایا مرا بخشیدی یا نبخشیدی؟ اگر نبخشیدی «فَأَرْسِلْ بِالنَّارِ تُحْرِقُنِي»، اگر مرا بخشیدی به دل پیامبرت بینداز که مرا بخشیدی!

آنقدر قشنگ توبه کرد که در حَقِّش آیه نازل شد که: «وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً» آنهایی که یک عمل زشت آشکاری انجام می دهند «أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ» یا به خودشان ظلم می کنند «ذَكَرُوا اللَّهَ» یک دفعه به یاد خدا می افتند «فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ» بعدش هم استغفار می کند «وَمَنْ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ» پیامبر تو هم او را طردش کردی، که غیر خدا می خواهد این را ببخشد؟ این درگاهی دیگر غیر از در خانه خدا ندارد. «إِلَهِي هَلْ يَرْجِعُ الْعَبْدُ الْأَبْقُ إِلَّا إِلَىٰ مَوْلَاهُ» آیا بنده

فراری غیر از در خانه خدا جای دیگری دارد. این آیه، آیه زیبایی است ولی باز هم امیرالمؤمنین فرمودند: «حَسَنَةٌ وَكَيْسَتْ إِيَّاهَا»، این آیه مدنظر من نیست.

پنج‌ها شروع شد، سر و صداها شروع شد. امیرالمؤمنین فرمودند: چرا سر و صدا می‌کنید؟ فرمودند که یا امیرالمؤمنین ما همه روایت‌هایی که از پیامبر شنیده بودیم و با توجه به اینکه خودمان یک تسلطی به آیات قرآن داشتیم امیدبخش‌ترین آیات را گفتیم، شما همه‌اش می‌فرمایید این نیست و آن نیست، پس امیدبخش‌ترین آیه قرآن کدام است؟

امیرالمؤمنین (علیه السلام) فرمودند: از حبیب خودم رسول خدا شنیدم که امیدبخش‌ترین آیه قرآن درباره نماز است. آیه ۱۱۴ سوره هود است که خداوند می‌فرماید: «وَ أَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَ زُلْفًا مِنَ اللَّيْلِ» نماز را اقامه کن در دو طرف روز که اشاره به نماز صبح و مغرب دارد «وَ زُلْفًا مِنَ اللَّيْلِ» که اشاره به نماز عشاء دارد. چرا نماز را اقامه کن؟ به خاطر اینکه «إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ» این نماز شما حسنه است و حسنات شما سیئات شما را از بین می‌برد.

چند تا نکته اینجا هست؛ این آیه از آن آیاتی است که به سه نماز اشاره دارد. گاهی اوقات آیات ما به یک نماز اشاره دارد مثلاً: «حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى»، گاهی اوقات به سه نماز اشاره دارد مثل این آیه شریفه؛ گاهی اوقات به پنج تا نماز اشاره دارد مثل: «أَقِمِ الصَّلَاةَ لِلدُّوْكَ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ». به خاطر اهمیت و شأن نزول و داستانی که داشته خداوند به یک یا به چند نماز اشاره می‌کند. این مورد بحث ما نیست. آنچه که مورد بحث ماست این است که خداوند می‌فرماید: نماز را اقامه کن، بخاطر چی؟ بخاطر اینکه «إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ». چند تا نکته تفسیری:

یک: مراد از این حسنات چیست؟ ما به آیات و روایات که مراجعه می‌کنیم می‌بینیم که این حسنات هم شامل نماز می‌شود و هم شامل غیر نماز می‌شود، این حسنات شامل نماز می‌شود،

چرا؟ به خاطر اینکه این «إِنَّ الْحَسَنَاتِ» دلیل اَقْمِ الصَّلَاةَ است و دلیل که نمی تواند منفک از مدعی باشد. خداوند می فرماید: «أَقِمِ الصَّلَاةَ» چرا؟ به خاطر اینکه حسنات سیئات را از بین می برد. پس مصداق بارز حسنات قطعاً و یقیناً نماز است ولی منحصر به بحث نماز نیست. ما روایات دیگری داریم که خداوند هم تعبیر به حسنات را در اینجا آورده است اشاره می خواهد بکند که نه این اختصاص به نماز ندارد، هر حسنه ای سیئات را از بین می برد که روایت متعددی به آن اشاره دارد که ما الآن به آن اشاره نمی کنیم؛

دارد در یک روایت معروفی که انسان وقتی نیت کار خیر می کند خداوند تبارک و تعالی برای آن ثواب می نویسد، اگر او را انجام بدهد ۱۰ برابر می نویسد، بعد اگر انسان نیت کار بد می کند خداوند نمی نویسد، وقتی آن کار گناه را انجام می دهد این ملک سمت راستی به ملک سمت چپی می گوید: «لَا تَكْتُبُهَا»، شاهد مثال من این است، هنوز ننویس! یک مقداری به او مهلت بده، «عَسَى أَنْ يُتَّبِعَهَا بِحَسَنَةٍ تَمْحُوهَا»، شاید بعد از این کاری که انجام داده یک حسنه ای انجام بدهد که این حسنه آن سیئه را محو بکند؛ چون که خود خداوند می فرماید: «إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ»، اگر حسنه انجام داد این حسنه هر حسنه ای که باشد سیئات را از بین می برد. پس اینجا هم که این روایت اشاره کرده است این معلوم می شود که این حسنه عام است و اختصاص به بحث نماز ندارد.

بله ادامه روایت خیلی زیبا و قشنگ است اگر خواستید ادامه روایت را ببینید، یا حسنه ای انجام بدهد یا استغفار بکند! اگر تا هفت ساعت این نه حسنه ای انجام داد و استغفار هم نکرد، ملک سمت راستی به چپی می گوید: «أُكْتُبُ عَلَى الشَّقِيِّ الْمَحْرُومِ»؛ پس این حسنات در اینجا بحث ما این بود که هم شامل نماز می شود و هم شامل غیر نماز می شود.

بحث سیئات چیست و مراد از سیئات چیست؟ این هم یک بحثی است در اینجا. از بعضی از آیات استفاده می شود که سیئات در مقابل گناهان کبیره است، مثل آن آیه شریفه ای که: «إِنَّ

تَجْتَبِئُوا كِبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكْفَرُ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ»، اگر از گناهان کبیره اجتناب کنید خداوند می‌فرماید: سَيِّئَاتِ شِمَا رَا مِی بَخْشَم. معلوم می‌شود که این سَيِّئَاتِ در مقابل گناهان کبیره است. این طوری نیست که این آیه می‌فرماید: یک کسی هی برود گناه کبیره بکند و بعد بیاید نماز بخواند، این سَيِّئَاتِ مراد لغزش‌ها و در واقع گناهان صغیره است.

یک روایتی از امیرالمؤمنین هم مؤید همین بحث است که: «الصَّلَاةُ الْخَمْسُ»، این نمازهای پنجگانه «كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ مَا اجْتُنِبَتِ الْكِبَائِرُ»، این نمازهای پنجگانه كفاره خطاها و لغزش‌هایی ما بین آنها است تا موقعی که از کبائر اجتناب بشود. این دو تا بحث و یک آیه و یک روایت را مؤید این بحث آوردیم که مراد از این سَيِّئَاتِ غیر از گناهان کبیره است.

خوب سؤال؟

سؤال تفسیری بعدی این است که حسنات سَيِّئَاتِ را چگونه از بین می‌برد؟ شما می‌گویید نماز حسنه است و حسنه سیئه را از بین می‌برد و آیه هم که در مورد نماز است، نماز چگونه سَيِّئَاتِ را از بین می‌برد؟ ادامه بحث و ادامه روایت جواب این سؤال تفسیری ما را هم به زیبایی می‌دهد.

امیرالمؤمنین در همان ادامه روایت فرمودند: «إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَقُومُ إِلَىٰ وَضُوئِهِ فَتَسَاقَطُ عَنْ جَوَارِحِهِ الذُّنُوبُ»، یکی از شماها بلند می‌شود و می‌رود وضو می‌گیرد، با همین وضویی که می‌گیرد گناهانی که به وسیله اعضاء و جوارحش انجام داده است این گناهان ریخته می‌شود، این تازه اول کار است ولی ادامه بحث چی؟ «فَإِذَا اسْتَقْبَلَ اللَّهُ بِوَجْهِهِ وَقَلْبِهِ»، وقتی رفت در مقابل خدا ایستاد، هم صورتش رو به قبله است و هم دلش، یک قیدی اینجا دارد «وَقَلْبِهِ» که کار را یک مقدار مشکل می‌کند. می‌گوید: وقتی رفت در مقابل خدا ایستاد، صورتش با خداست و دلش هم با خداست «لَمْ يَنْفَتِلْ عَنْ صَلَاتِهِ وَعَلَيْهِ مِنْ ذُنُوبِهِ شَيْءٌ كَمَا وَكَلَتْهُ أُمَّهُ»، از نماز جدا نمی‌شود

در حالی که روی دوش او گناهی وجود دارد، دقیقاً مثل کسی که روز اول از مادر متولد شده و هیچ گناهی بر روی دوشش نیست! «إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ».

بعد برای بعضی‌ها خیلی بعید است این جریان که مگر می‌شود نماز این همه آثار داشته باشد که دو رکعت نماز با حضور قلب بخواند «لَمْ يَنْفَتِلْ عَنْ صَلَاتِهِ وَ عَلَيْهِ مِنْ ذُنُوبِهِ شَيْءٌ كَمَا وَكَلَتْهُ أُمُّهُ»، امام آن مثل معروف در ادامه همین روایت یک مثالی می‌زنند که مردم بفهمند. می‌فرماید: اگر در جلوی خانه شما یک نهر آبی باشد و بدن شما چرکی داشته باشد و کثیفی داشته باشد، روزی پنج بار خودتان را در این نهر شستشو بدهید «أُكَانَ يَبْقَى فِي جَسَدِهِ دَرَنٌ»، آیا در بدنش چرکی باقی می‌ماند؟ خوب جواب مسلم است، روزی پنج بار آدم توی نهر خودش را شستشو بدهد یقیناً چرکی در بدن او باقی نمی‌ماند.

پیامبر دارند می‌فرمایند به نقل از امیرالمؤمنین که: «فَكَذَلِكَ وَاللَّهِ الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ لِأُمَّتِي» مثل همان نهر جاری است، به خدا قسم این نمازهای پنجگانه برای امت من و اینها همانطور که برگ درختان ریخته می‌شود همین طور گناهان شما توسط نمازهای پنجگانه ریخته می‌شود. خدایا به وسیله نمازهای ما قلم عفو بر گناهان اعمال ما بکش.

«وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ».